

دستورالعمل معاملات قرارداد آتی در بورس اوراق بهادار تهران

فصل اول: تعاریف و کلیات

ماده ۱) همه اصطلاحات و واژگانی که در "ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران" و "دستورالعمل اجرایی نحوه انجام معاملات در بورس اوراق بهادار تهران" تعریف شده‌اند، به همان معانی در این دستورالعمل کاربرد دارند. واژگان دیگر، دارای معانی زیر هستند:

- ۱) **آخرین روز معاملاتی:** آخرین روزی است که امکان معامله یک قرارداد آتی در بازار مشتقه وجود دارد؛
- ۲) **اتاق پایایی:** واحدی در شرکت سپرده‌گذاری است که بر اساس این دستورالعمل، وظیفه انجام امور تسویه و پایایی قراردادهای آتی را بر عهده دارد؛
- ۳) **خطاریه افزایش وجه تضمین:** خطاریه‌ای است که به منظور افزایش وجه تضمین مشتری تا سطح وجه تضمین لازم از طرف کارگزار به مشتری ارسال می‌شود؛
- ۴) **ارزش بازار قرارداد آتی:** معادل حاصل ضرب اندازه قرارداد آتی در آخرین قیمت تسویه روزانه است؛
- ۵) **ارزش سبد پایه در بازار نقد:** ارزش سبد پایه بر اساس آخرین قیمت مبنای اوراق بهادار موجود در سبد پایه در بازار نقد یا آخرین قیمت مبنای تعدیل‌شده‌ی آن مطابق مفاد این دستورالعمل است؛
- ۶) **ارزش سبد مرجع:** ارزش سبد مرجع بر اساس آخرین قیمت مبنای اوراق بهادار موجود در سبد مرجع در بازار نقد یا آخرین قیمت مبنای تعدیل‌شده‌ی آن مطابق مفاد این دستورالعمل است؛
- ۷) **ارزش معامله قرارداد آتی:** معادل حاصل ضرب اندازه قرارداد آتی در قیمت قرارداد آتی است؛
- ۸) **اقدام شرکتی:** تغییرات سرمایه و تقسیم سود حسب مورد است؛
- ۹) **اندازه قرارداد آتی:** حسب مورد تعداد دارایی پایه‌ای است که در هر قرارداد آتی، خرید یا فروش آن تعهد می‌شود؛
- ۱۰) **اولین روز معاملاتی:** اولین روزی است که امکان معامله یک قرارداد آتی در بازار مشتقه وجود دارد؛
- ۱۱) **بازار جبرانی:** بازاری است که پس از پایان جلسه معاملات به منظور بستن موقعیت‌های باز مشتریان تا حد جبران کسری وجوه تضمین، بر اساس ضوابط این دستورالعمل تشکیل می‌شود؛
- ۱۲) **بازار مشتقه:** بازار معاملات قراردادهای آتی و قراردادهای اختیار معامله در بورس است؛
- ۱۳) **بازار نقد:** در این دستورالعمل، بازار معاملات اوراق بهادار در بورس است؛
- ۱۴) **بستن موقعیت:** سقوط تعهد با اتخاذ یک موقعیت جدید معکوس در مقابل موقعیت باز اخذشده قبلی است؛
- ۱۵) **بورس:** شرکت بورس اوراق بهادار تهران است؛
- ۱۶) **به‌روزرسانی حساب‌ها:** فرآیندی است که پس از پایان جلسه معاملات و به‌ترتیبی که در این دستورالعمل ذکر شده‌است، با هدف به‌روزرسانی وجوه تضمین مشتریان انجام می‌شود؛

- (۱۷) **بیانیه ریسک:** فرمی است که پیش از آغاز معاملات در بازار مشتقه به امضای مشتری می‌رسد و حاکی از آگاهی و پذیرش کامل مشتری از ریسک معامله و کلیه قوانین و مقررات مربوطه در بازار می‌باشد؛
- (۱۸) **تخصیص:** فرآیندی است که طی آن اتاق پایاپای، دارندگان موقعیت‌های باز خرید و فروش را برای انجام تعهدات مربوط به قرارداد آتی براساس ضوابط این دستورالعمل تعیین می‌کند؛
- (۱۹) **تسویه روزانه:** نقل و انتقال وجوه ناشی از عملیات به‌روزرسانی حساب‌ها که توسط اتاق پایاپای انجام می‌گیرد؛
- (۲۰) **تسویه فیزیکی:** تسویه نهایی قرارداد آتی از طریق انتقال دارایی پایه اعلامی توسط بورس و پرداخت ارزش بازار قرارداد آتی است؛
- (۲۱) **تسویه نقدی:** تسویه نهایی قرارداد آتی به‌طور نقدی بر اساس آخرین قیمت تسویه روزانه که منجر به سقوط تعهدات طرفین می‌شود؛
- (۲۲) **تعدیل قرارداد آتی:** تغییر قرارداد آتی در اثر اقدام شرکتی و یا تغییر ترکیب سبد مرجع که حسب مورد، منجر به تغییر آخرین قیمت تسویه روزانه، اندازه قرارداد و تعدیل ترکیب سبد پایه قرارداد آتی به‌ترتیبی که در این دستورالعمل ذکر شده‌است، می‌شود؛
- (۲۳) **جلسه معاملات:** دوره زمانی انجام معاملات طی یک روز کاری است که توسط بورس تعیین می‌شود؛
- (۲۴) **حداقل وجه تضمین:** نسبتی از وجه تضمین لازم است که اگر موجودی حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار کمتر از آن شود، منجر به صدور اخطاریه افزایش وجه تضمین می‌شود؛
- (۲۵) **حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار:** حساب مشتری است که براساس مشخصات اعلامی کارگزار مربوطه، به منظور تودیع وجوه تضمین و تسویه و پایاپای معاملات قرارداد آتی معرفی می‌شود؛
- (۲۶) **خریدار:** شخصی است که با اتخاذ موقعیت باز خرید، متعهد به خرید تعداد معینی از دارایی پایه در سررسید قرارداد آتی می‌شود و بر اساس عرف بازار، خریدار نامیده می‌شود؛
- (۲۷) **خسارت:** مبلغی است که در صورت عدم ایفای تعهدات دارندگان موقعیت‌های باز متناسب با تعداد موقعیت‌های ایشان براساس شرایط مندرج در مشخصات قرارداد اخذ می‌شود؛
- (۲۸) **دارایی پایه:** دارایی‌ای که قرارداد آتی مبتنی بر آن است و حسب مورد می‌تواند یک ورقه بهادار یا سبدی از اوراق بهادار باشد؛
- (۲۹) **دوره معاملاتی:** فاصله زمانی اولین روز معاملاتی تا آخرین روز معاملاتی هر قرارداد آتی است؛
- (۳۰) **روز کاری:** روزهای مجاز معاملاتی قراردادهای آتی است که توسط بورس تعیین می‌شود؛
- (۳۱) **روش تسهیم به نسبت:** یکی از روش‌های تخصیص است که براساس آن قراردادهای آتی بر اساس نسبت بین دارندگان موقعیت باز خرید و فروش تسهیم می‌گردد؛
- (۳۲) **روش تصادفی:** یکی از روش‌های تخصیص است که براساس آن قراردادهای آتی به‌صورت تصادفی به دارندگان موقعیت باز خرید و فروش تخصیص می‌یابد؛
- (۳۳) **روش ردگیری موقعیت:** یکی از روش‌های تخصیص است که براساس آن سابقه معاملاتی قراردادهای آتی پیمایش شده و بر اساس آن به دارندگان موقعیت باز خرید و فروش تخصیص می‌یابد؛
- (۳۴) **روش زمانی:** یکی از روش‌های تخصیص است که براساس آن قراردادهای آتی براساس اولویت زمانی به دارندگان موقعیت باز خرید و فروش تخصیص می‌یابد؛

- (۳۵) **رویه‌ی تعیین ترکیب و بازنگری سبد مرجع:** رویه‌ای است که بر اساس آن ترکیب و وزن اوراق بهادار موجود در سبد مرجع و سازوکار بازنگری در این ترکیب در اثر اقدامات شرکتی یا سایر موارد مورد نیاز، تعیین و در مشخصات قرارداد قید می‌شود؛
- (۳۶) **زمان‌بندی فرآیند تسویه نهایی:** دوره‌ای است که در آن فرآیند تسویه نقدی و تسویه فیزیکی قراردادهای آتی حسب مورد انجام شده و در مشخصات قرارداد توسط بورس اعلام می‌شود؛
- (۳۷) **زمان تعیین اولویت نوع تسویه:** تاریخی است که در آن، دارندگان موقعیت باز اعم از خرید و فروش می‌توانند اولویت خود را با تسویه فیزیکی یا تسویه نقدی اعلام نمایند؛
- (۳۸) **سبد پایه:** سبدي از اوراق بهادار که قرارداد آتی مبتنی بر آن است و به گونه‌ای طراحی می‌شود که نماینده‌ی سبد مرجع باشد؛
- (۳۹) **سبد مرجع:** سبدي متشکل از اوراق بهادار پذیرفته‌شده در بورس است که رویه‌ی تعیین ترکیب و بازنگری آن توسط بورس تأیید و اطلاع‌رسانی می‌شود؛
- (۴۰) **سررسید:** تاریخی است که پس از آن، قرارداد آتی منقضی می‌شود؛
- (۴۱) **سقف موقعیت‌های باز:** حداکثر تعداد مجاز موقعیت‌های باز مشتری، کارگزار یا بازار به ازای هر نماد قرارداد آتی است که در مشخصات قرارداد تعیین می‌شود؛
- (۴۲) **صورت حساب مشتری:** اطلاعات و مستندات مربوط به تراکنش‌های مالی بین مشتری و کارگزار است؛
- (۴۳) **شرکت سپرده‌گذاری:** مطابق "بند ۷ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران"، شرکت سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه است؛
- (۴۴) **فروشنده:** شخصی است که با اتخاذ موقعیت باز فروش، متعهد به فروش تعداد معینی از دارایی پایه در سررسید قرارداد آتی می‌شود و براساس عرف بازار، فروشنده نامیده می‌شود؛
- (۴۵) **قرارداد آتی:** قراردادی است که فروشنده تعهد می‌کند در سررسید تعیین‌شده، تعداد معینی از دارایی پایه را به قیمتی که در زمان انعقاد قرارداد تعیین می‌شود، بفروشد و در مقابل خریدار متعهد می‌شود آن تعداد معین از دارایی پایه را در تاریخ سررسید خریداری کند. برای جلوگیری از امتناع طرفین از عمل به تعهدات قرارداد، طرفین به صورت شرط ضمن عقد متعهد می‌شوند مبلغی را به عنوان وجه تضمین طبق ضوابط این دستورالعمل نزد کارگزار یا اتاق پایاپای بگذارند و متناسب با تغییرات قیمت آتی، وجه تضمین را تعدیل کنند و کارگزار یا اتاق پایاپای از طرف آنان وکالت دارد متناسب با تغییرات، بخشی از وجه تضمین هر یک از طرفین را به عنوان اباحه تصرف در اختیار دیگری قرار دهد و وی حق استفاده از آن را خواهد داشت تا در دوره تحویل، با هم تسویه کنند. متعهد فروش و متعهد خرید می‌توانند در مقابل مبلغی معین، تعهد خود را به شخص ثالث واگذار کنند که جایگزین او در انجام تعهد باشد؛
- (۴۶) **قرارداد فی‌مابین مشتری و کارگزار:** قراردادی است که بین مشتری و کارگزار منعقد و حقوق و تعهدات طرفین بر اساس آن مشخص می‌شود. مفاد این قرارداد توسط بورس تعیین می‌شود؛
- (۴۷) **قیمت تسویه روزانه:** قیمتی است که پس از پایان جلسه معاملات به‌منظور به‌روزرسانی حساب‌ها توسط بورس محاسبه و اعلام می‌شود؛
- (۴۸) **قیمت قرارداد آتی:** قیمت هر قرارداد آتی است که سفارش خرید یا سفارش فروش بر اساس آن اجرا می‌شود؛
- (۴۹) **قیمت مبنای دارایی پایه:** قیمتی است که اساس محاسبات قیمت نظری قرارداد آتی و تسویه نقدی قرارداد آتی بوده و توسط بورس تعیین و در مشخصات قرارداد ذکر می‌شود؛

۵۰) **کارمزد تسویه نهایی:** کارمزدی است که به منظور تسویه نقدی و یا فیزیکی توسط دارندگان موقعیت باز اعم از خرید و فروش پرداخت می شود؛

۵۱) **کارمزد معامله:** کارمزدی است که در قبال انجام معامله قرارداد آتی از مشتری اخذ می شود؛

۵۲) **کد مالکیت:** شناسه مشتری جهت انجام معاملات اوراق بهادار است؛

۵۳) **ماه قرارداد آتی:** یکی از ماه های سال شمسی است که سررسید قرارداد آتی در آن قرار دارد؛

۵۴) **محدودیت های معاملاتی:** به کلیه محدودیت های مربوط به ریزساختارهای بازار مشتقه از جمله سقف سفارش، حداقل حجم هر سفارش، واحد پایه سفارش، حداقل تغییر قیمت هر سفارش و دامنه نوسان اطلاق می شود؛

۵۵) **موقعیت باز:** خالص موقعیت های مشتری اعم از خرید و فروش در هر نماد معاملاتی است که نشان دهنده تداوم تعهد موضوع قرارداد آتی برای طرفین است؛

۵۶) **موقعیت باز خرید:** موقعیت تعهدی است که مشتری با اتخاذ آن، متعهد به خرید دارایی پایه در سررسید قرارداد آتی می شود؛

۵۷) **موقعیت باز فروش:** موقعیت تعهدی است که مشتری با اتخاذ آن، متعهد به فروش دارایی پایه در سررسید قرارداد آتی می شود؛

۵۸) **ناشر:** در این دستورالعمل، ناشر دارایی پایه موضوع قرارداد آتی است. در صورتی که دارایی پایه قرارداد آتی سبد باشد، منظور ناشر هر یک از اوراق بهادار موجود در سبد پایه است.

۵۹) **وجه تضمین:** وجهی است که از طرفین قرارداد آتی برای جلوگیری از امتناع از انجام قرارداد آتی، در قالب شرط ضمن عقد، دریافت می شود؛

۶۰) **وجه تضمین اضافی:** میزان افزایش در وجه تضمین اولیه و لازم با هدف پوشش ریسک ناشی از تغییرات قیمت که متناسب با موقعیت باز اخذ می شود؛

۶۱) **وجه تضمین اولیه:** وجه تضمینی است که برای تضمین ایفای تعهدات در زمان اتخاذ موقعیت باز از طرفین معامله اخذ شده و میزان آن به ازای هر قرارداد، در مشخصات قرارداد تعیین می شود؛

۶۲) **وجه تضمین جبرانی:** وجهی است که باید مشتریان دریافت کننده اختاریه افزایش وجه تضمین، نسبت به تودیع آن در حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار یا اتاق پایاپای تا سطح وجه تضمین لازم طبق مفاد این دستورالعمل اقدام نماید؛

۶۳) **وجه تضمین لازم:** وجه تضمینی است که به طور روزانه متناسب با موقعیت های باز در قراردادهای آتی و بر اساس قیمت تسویه روزانه محاسبه شده و میزان آن به ازای هر قرارداد، در مشخصات قرارداد تعیین می شود. اگر وجه تضمین پرداخت شده از حداقل وجه تضمین کمتر باشد، باید تا سطح وجه تضمین لازم افزایش یابد.

فصل دوم: مشخصات قرارداد آتی

ماده ۲) مشخصات قرارداد آتی حداقل شامل موارد زیر است:

(۱) دارایی پایه؛	(۱۰) سقف موقعیت‌های باز؛
(۲) نماد معاملاتی؛	(۱۱) سقف وثیقه قابل دریافت از مشتری؛
(۳) اندازه قرارداد؛	(۱۲) زمان‌بندی فرآیند تسویه نهایی؛
(۴) ماه قرارداد؛	(۱۳) روش تخصیص؛
(۵) محدودیت‌های معاملاتی؛	(۱۴) نوع تسویه در سررسید؛
(۶) دوره معاملاتی؛	(۱۵) خسارت‌ها؛
(۷) نحوه تعیین قیمت مبنای دارایی پایه؛	(۱۶) وجه تضمین اولیه، وجه تضمین لازم و نسبت حداقل وجه تضمین؛
(۸) امکان تسویه نقدی به کسری از اندازه قرارداد؛	(۱۷) ساعات و روزهای معاملاتی؛
(۹) واحد پولی قیمت؛	(۱۸) کارمزدها.

تبصره ۱: چنانچه دارایی پایه از نوع سبد باشد، علاوه بر موارد ذکرشده در جدول مشخصات قرارداد، بندهای شامل سبد مرجع، رویه تعیین ترکیب و بازنگری سبد مرجع و لحاظ یا عدم لحاظ سود نقدی در سبد مرجع نیز توسط بورس اعلام می‌شود.

تبصره ۲: بندهای (۱) تا (۱۵) مشخصات قرارداد و بندهای موضوع تبصره ۱ این ماده توسط بورس، بند (۱۶) توسط اتاق پایاپای، بند (۱۷) بر اساس ضوابط این دستورالعمل و بند (۱۸) توسط سازمان تعیین می‌شود.

تبصره ۳: کلیه بندها در قالب مشخصات قرارداد به اطلاع عموم می‌رسد. هرگونه تغییر در مشخصات قرارداد توسط بورس اطلاع‌رسانی می‌شود.

ماده ۳) بورس اطلاعیه معاملاتی قرارداد آتی را حداقل دو روز کاری پیش از آغاز دوره معاملاتی، از طریق سایت رسمی خود به اطلاع عموم می‌رساند.

ماده ۴) ساعات و روزهای انجام معامله در بازار مشتقه، توسط بورس تعیین می‌شود.

تبصره ۱: تغییرات ساعات و روزهای معامله حداقل سه روز کاری قبل از اجرا، باید از طریق سایت رسمی بورس به اطلاع عموم برسد.

تبصره ۲: مدیرعامل بورس می‌تواند ساعات شروع و خاتمه و طول جلسه معاملاتی را در صورت بروز اشکالات فنی در سامانه معاملاتی تغییر دهد. این تغییرات باید بلافاصله از طریق سایت رسمی بورس و سامانه معاملاتی به اطلاع عموم برسد. بورس باید مستندات مربوط به اشکالات فنی سامانه معاملاتی را در سوابق خود نگهداری و حسب درخواست به سازمان ارائه کند.

تبصره ۳: چنانچه هر یک از مواعد تعیین‌شده در مشخصات قرارداد مصادف با روزهای تعطیل رسمی باشد، اولین روز کاری پس از ایام تعطیل، ملاک محاسبه است.

ماده ۵) موقعیت‌های باز مشتری و کارگزار نباید از سقف‌های تعیین‌شده توسط بورس تجاوز کند. سقف‌های مزبور در مشخصات قرارداد تعیین می‌شود.

ماده ۶) خسارت‌های مقرر در مشخصات قرارداد از محل حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار و در صورت عدم کفایت، از محل وثایق کارگزار نزد اتاق پایاپای تأمین و رأساً برداشت می‌شود. در صورت عدم کفایت وثایق، کارگزار مکلف است حسب دستور اتاق پایاپای خسارت‌های مربوطه را پرداخت کند. کارگزار می‌تواند این خسارات را رأساً از محل وثایق یا تضامین مشتری برداشت کند و در صورت عدم کفایت از مشتری مطالبه نماید. مستندات این اقدامات باید در سوابق کارگزاری نگهداری شود.

ماده ۷) کارمزدهای قراردادهای آتی، شامل کارمزد معاملات و کارمزد تسویه نهایی است. کارمزد تسویه نهایی از همه دارندگان موقعیت بازی که قرارداد آنها تسویه نقدی و یا فیزیکی شده‌است، اخذ می‌شود.

فصل سوم: ثبت سفارش مشتریان

ماده ۸) شرکت‌های کارگزاری یا کارگزار/معامله‌گرانی مجاز به انجام معاملات در بازار مشتقه هستند که مجوز لازم را از سازمان اخذ کنند و در بورس به عنوان عضو، پذیرفته شده و به تشخیص سازمان، نرم‌افزارهای آن کارگزاری امکانات لازم برای انجام معاملات قراردادهای آتی را داشته باشد. فعالیت در بازار مشتقه به منزله پذیرش مفاد این دستورالعمل و سایر مقررات مرتبط توسط کارگزار یا کارگزار/معامله‌گر است.

ماده ۹) سازمان می‌تواند برای کارگزاران مجاز به دسترسی به سامانه معاملاتی و مشتریان برای انجام معاملات قرارداد آتی محدودیت‌هایی تعیین نماید.

ماده ۱۰) بورس می‌تواند در مورد تعداد کارگزاری که یک مشتری می‌تواند از طریق آن‌ها معامله کند، محدودیت تعیین کند. کارگزار و مشتری مکلف به کنترل و رعایت مفاد این ماده هستند.

ماده ۱۱) همه مشتریان به منظور فعالیت در بازار مشتقه باید فرم بیانیه ریسک مربوط به قراردادهای آتی و قرارداد فی‌مابین مشتری و کارگزار را نزد کارگزار تکمیل و امضا کنند. فرم بیانیه ریسک و قرارداد فی‌مابین مشتری و کارگزار، توسط بورس تهیه و ابلاغ می‌شود.

ماده ۱۲) کارگزار موظف است در زمان اخذ سفارش خرید یا فروش، از وجود هزینه‌های معاملاتی علاوه وجه تضمین موردنیاز، در حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار اطمینان حاصل نماید.

تبصره: کارگزار موظف است در دفاتر خود برای هر مشتری، سرفصل جداگانه‌ای ایجاد کند و در زمان اجرای سفارش‌های مشتری از کفایت وجوه در حساب وی اطمینان یابد.

ماده ۱۳) کارگزار می‌تواند علاوه بر وجه تضمین اولیه، به منظور اطمینان از ایفاء تعهدات مشتری، وثایق یا تضامینی را از مشتری دریافت کند.

ماده ۱۴) انواع سفارش و اعتبار آن در بازار مشتقه به شرح "دستورالعمل نحوه انجام معاملات اوراق بهادار در بورس اوراق بهادار تهران" است که بر اساس ملاحظات فنی، توسط بورس انتخاب می‌شود.

ماده ۱۵) شناسایی، احراز هویت، دریافت و ثبت سفارش مشتریان و نگهداری سوابق معاملات و تسویه آنها براساس مقررات مربوطه انجام می‌شود.

فصل چهارم: نحوه انجام معاملات

ماده ۱۶) مراحل انجام معاملات در بازار مشتقه بر اساس "دستورالعمل اجرایی نحوه انجام معاملات در بورس اوراق بهادار تهران، مصوب هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار" تعیین می شود.

تبصره ۱: دامنه ی نوسان قیمت در اولین روز معاملاتی در مرحله ی پیش گشایش اعمال نمی شود و پس از کشف قیمت برابر با دامنه ی نوسان قیمت مندرج در مشخصات قرارداد آتی خواهد بود.

تبصره ۲: در صورتی که تغییر قیمت مبنای دارایی پایه موضوع قرارداد آتی در بازار نقد به هر دلیلی، بیش از دامنه ی نوسان عادی بازار نقد باشد، دامنه ی نوسان قرارداد آتی مذکور به تشخیص بورس افزایش می یابد.

ماده ۱۷) اجرای سفارش های ثبت شده در سامانه معاملات بر اساس اولویت قیمت و در صورت تساوی قیمت ها، بر اساس اولویت زمانی ورود سفارش انجام می شود.

ماده ۱۸) بورس حداکثر یک ساعت پس از پایان جلسه معاملات، قیمت تسویه روزانه را بر اساس مقررات این دستورالعمل محاسبه و از طریق سایت رسمی خود به اطلاع عموم می رساند.

ماده ۱۹) اگر کارگزار به دلیل خطای کاربری یا سامانه معاملات، نسبت به معاملات انجام شده معترض باشد، باید مراتب اعتراض خود را با ذکر دلایل برای رسیدگی تا پایان وقت اداری همان روز به بورس اعلام کند. تصمیم بورس در این زمینه لازم الاجرا است.

تبصره: کلیه مدارک و سوابق اعتراض کارگزار طبق این ماده، باید نزد بورس نگهداری و حسب درخواست به سازمان ارسال گردد.

ماده ۲۰) اگر ظن دست کاری قیمت در معاملات وجود داشته باشد یا تغییرات غیرعادی در قیمت مشاهده شود، سازمان یا مدیرعامل بورس، می تواند دستور توقف نماد معاملاتی قرارداد آتی را صادر کند. بورس می تواند ضمن اعلام به عموم، نماد معاملاتی را حداکثر به مدت یک جلسه معاملاتی متوقف نماید. همچنین، سازمان می تواند رسماً یا به پیشنهاد بورس نماد معاملاتی قرارداد آتی را تا پنج روز کاری، با اطلاع به بازار متوقف نماید. بازگشایی مجدد نماد، حسب مورد، بر اساس دستور متوقف کننده نماد معاملاتی امکان پذیر است. معاملات متأثر از اقدامات فوق به تشخیص مقام دستوردهنده توسط بورس تأیید نمی گردد.

فصل پنجم: تسویه و پایاپای روزانه و تضامین

ماده ۲۱) کارگزار مسئولیت ایفای تعهدات مشتریان در مقابل اتاق پایاپای را به شرحی که در این دستورالعمل ذکر شده است، بر عهده دارد. مسئولیت کارگزار، رافع تعهدات مشتری در مقابل کارگزار نمی باشد.

ماده ۲۲) مشتری باید برای انجام معاملات در بازار مشتقه، حسابی با عنوان حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار معرفی کند. مشتری در زمان معرفی این حساب، اجازه برداشت و انسداد آن و همچنین اجازه سایر امور لازم جهت انجام عملیات به روزرسانی حساب ها را مطابق مقررات این دستورالعمل به کارگزار می دهد.

ماده ۲۳) کارگزار موظف است به منظور پوشش تعهدات خود در قبال اتاق پایاپای، وثیقه‌ای را حسب درخواست اتاق پایاپای نزد اتاق پایاپای تودیع کند. ارزش، نوع و ترکیب وثایق مورد قبول و ضوابط تعیین و اخذ آن، توسط اتاق پایاپای تعیین می‌شود.

تبصره: اگر بر اساس شرایط بازار و به تشخیص اتاق پایاپای، وثایق تودیع شده از کفایت لازم برخوردار نباشد، اتاق پایاپای می‌تواند از کارگزار درخواست افزایش وثیقه کند. در این حالت از اخذ موقعیت‌های جدید در آن کارگزاری جلوگیری به عمل خواهد آمد و کارگزار موظف است وثیقه مورد نیاز را طی مهلت تعیین شده نزد اتاق پایاپای تودیع کند. در صورتی که کارگزار اقدامات لازم جهت افزایش وثایق نزد اتاق پایاپای را انجام ندهد، موضوع به مراجع رسیدگی مربوطه ارجاع می‌شود.

ماده ۲۴) عملیات به‌روزرسانی حساب عملیاتی مشتریان نزد هر کارگزار برای دارندگان موقعیت باز به شرح زیر است:

الف) در مورد موقعیت‌های باز منتقل شده از روز قبل، تفاوت ارزش بازار قرارداد آتی در روز معاملاتی جاری با ارزش بازار قرارداد آتی در روز معاملاتی قبل، محاسبه می‌شود؛

ب) در مورد موقعیت‌های باز ایجاد شده در روز جاری، تفاوت ارزش بازار قرارداد آتی در روز معاملاتی جاری با ارزش معامله محاسبه می‌شود؛

ج) به میزان جمع ارقام موضوع بندهای (الف) و (ب) این ماده، حساب دارندگان موقعیت‌های باز تعدیل می‌شود.

ماده ۲۵) تسویه و پایاپای روزانه قراردادهای آتی پس از پایان جلسه معاملات و در زمان تعیین شده به شرح زیر انجام می‌شود:

الف) اتاق پایاپای خالص بستانکاری یا بدهکاری کارگزار را مطابق با مفاد ماده ۲۴ و با در نظر گرفتن هزینه‌های معاملاتی و کسورات قانونی محاسبه و به حساب کارگزار منظور می‌کند و تسویه روزانه مطابق ضوابط اتاق پایاپای انجام می‌شود؛

ب) اتاق پایاپای پس از اعلام قیمت تسویه روزانه و تا پایان هر روز معاملاتی، گزارشی را که حداقل مشتمل بر موارد زیر است، به اطلاع کارگزار می‌رساند:

۱) معاملات انجام شده توسط کارگزار به تفکیک مشتری و نماد معاملاتی؛

۲) بدهکاری یا بستانکاری کارگزار بابت معاملات انجام شده؛

۳) وجه تضمین لازم هر قرارداد و حداقل وجه تضمین هر قرارداد؛

۴) سقف موقعیت‌های باز بازار، کارگزار و مشتری در صورت وجود؛

۵) کارمزدهای معاملاتی و کسورات قانونی.

ج) کارگزار موظف است پس از دریافت گزارش اتاق پایاپای، خالص بستانکاری یا بدهکاری مشتریان خود را مطابق با مفاد ماده ۲۴ و با در نظر گرفتن هزینه‌های معاملاتی و کسورات قانونی محاسبه و به حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار منظور کند؛

د) کارگزار موظف است پس از اعلام قیمت تسویه روزانه و دریافت گزارش اتاق پایاپای، در همان روز معاملاتی تا زمان اعلام شده توسط اتاق پایاپای، گزارشی را که حداقل مشتمل بر موارد زیر است، به اطلاع اتاق پایاپای برساند:

۱) موقعیت‌های باز کارگزار به تفکیک مشتری و نماد معاملاتی؛

۲) مانده وجوه تضمین در حساب عملیاتی هر مشتری نزد کارگزار و کفایت آن جهت پوشش حداقل وجوه تضمین؛

ه) اگر پس از انجام عملیات بندهای (ج) و (د) این ماده، موجودی حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار از حداقل وجه تضمین کمتر شود، کارگزار باید اختاریه افزایش وجه تضمین را به روش تعیین شده در قرارداد فی مابین مشتری و کارگزار حداکثر تا پیش از آغاز جلسه معاملاتی روز بعد، برای مشتری ارسال کند.

و) مشتری باید در زمان مشخص شده در قرارداد فی مابین مشتری و کارگزار و حداکثر تا یک ساعت پیش از پایان جلسه معاملات روز بعد، وجه تضمین خود را تا وجه تضمین لازم روز معاملاتی قبل افزایش دهد یا اقدام به بستن موقعیت‌های باز خود تا حد جبران کسری وجه تضمین نماید. اگر مشتری به هر دلیلی در زمان مشخص شده، وجه تضمین جبرانی را به حساب عملیاتی خود نزد کارگزار واریز نکند یا موقعیت‌های باز خود را تا حد جبران کسری وجه تضمین نبندد، کارگزار باید در همان روز معاملاتی، رأساً اقدام به بستن آن دسته از موقعیت‌های باز مشتری تا حد جبران کسری وجه تضمین کند. اگر بستن موقعیت‌های باز مربوطه علی‌رغم ورود سفارش با قیمت بازار توسط کارگزار امکان‌پذیر نباشد، کارگزار باید حداکثر تا نیم ساعت بعد از پایان جلسه معاملات، فهرست آن دسته از موقعیت‌های باز مربوطه را به اتاق پایاپای و بورس اعلام و با هماهنگی بورس در بازار جبرانی نسبت به بستن موقعیت‌ها اقدام کند.

تبصره ۱: ایجاد بازار جبرانی منوط به فراهم شدن امکانات فنی مورد نیاز است.

تبصره ۲: در صورتی که به هر دلیلی طی مهلت‌های موضوع این ماده، تعهدات مشتری ایفا نشود، کارگزار می‌تواند رأساً از محل بستانکاری مشتری و یا وثایق وی نزد کارگزار، اقدام به تأمین و جبران تعهدات مشتری نماید.

تبصره ۳: در صورتی که بستن موقعیت مشتری پوشش‌دهنده تعهدات وی نباشد، اتاق پایاپای می‌تواند این تعهدات را از محل موجودی کارگزار مربوطه و یا تضامین وی نزد اتاق پایاپای تأمین کند.

تبصره ۴: در صورت ارائه اطلاعات خلاف واقع توسط کارگزار، موضوع بند (د) این ماده، مراتب به مراجع رسیدگی مربوطه ارجاع می‌شود.

ماده ۲۶) افزایش موقعیت‌های باز برای مشتریانی که اختاریه افزایش وجه تضمین دریافت کرده‌اند، پس از پرداخت وجه تضمین جبرانی یا بستن موقعیت‌های باز تا حد جبران کسری وجوه تضمین امکان‌پذیر است.

ماده ۲۷) وجه تضمین اضافی توسط اتاق پایاپای، محاسبه و در وجه تضمین اولیه و وجه تضمین لازم لحاظ می‌گردد. پس از اعمال وجه تضمین اضافی، اگر موجودی حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار از حداقل وجه تضمین کمتر شود، اختاریه افزایش وجه تضمین برای وی ارسال می‌شود.

ماده ۲۸) اگر حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار از وجه تضمین لازم بیشتر شود، مشتری می‌تواند درخواست خود را برای دریافت مبلغ مازاد به کارگزار ارائه نماید. کارگزار موظف است مبلغ مزبور را طی مهلت مقرر در قرارداد فی مابین مشتری و کارگزار به مشتری پرداخت نماید.

ماده ۲۹) ضوابط تشکیل و معاملات در بازار جبرانی، توسط بورس تعیین می‌شود.

تبصره ۱: بورس تشکیل بازار جبرانی را قبل از گشایش آن، از طریق سایت رسمی خود و سامانه معاملاتی به اطلاع عموم می‌رساند.

تبصره ۲: معاملات بازار جبرانی، تاثیری در محاسبه قیمت تسویه روزانه ندارد.

تبصره ۳: اجرای این ماده، منوط به فراهم شدن امکانات فنی مورد نیاز است.

ماده ۳۰) قیمت تسویه روزانه تا پایان هر روز معاملاتی بر اساس رویه زیر محاسبه می‌شود:

(الف) در صورت انجام معامله طی یک جلسه معاملاتی، قیمت تسویه روزانه، میانگین وزنی قیمت معاملات نیم ساعت پایانی آن جلسه معاملاتی خواهد بود.

(ب) در صورتی که حجم معاملات در دوره زمانی بند (الف) کمتر از ۲۰ درصد کل معاملات همان روز باشد، قیمت تسویه روزانه، میانگین وزنی قیمت معاملات انجام شده طی یک ساعت پایانی آخرین جلسه معاملات آن روز معاملاتی است.

(ج) در صورتی که حجم معاملات در دوره زمانی بند (ب) کمتر از ۲۰ درصد کل معاملات همان روز باشد، قیمت تسویه روزانه میانگین وزنی قیمت کل معاملات روزانه‌ی قرارداد آتی می‌باشد.

(د) اگر در یک روز معاملاتی، قراردادی معامله نشود، بورس می‌تواند قیمت استخراجی از سفارش‌های خرید و فروش را به عنوان قیمت تسویه روزانه در نظر گیرد. نحوه محاسبات مربوط به این بند توسط بورس تعیین می‌گردد.

(هـ) اگر تعیین قیمت تسویه روزانه به هیچ کدام از روش‌های فوق امکان پذیر نباشد یا قیمت تسویه روزانه به تشخیص بورس منصفانه نباشد، قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی بر اساس روش نظری محاسبه می‌شود. روش محاسبه نظری قیمت تسویه روزانه توسط بورس تعیین می‌شود.

تبصره ۱: اجرای بندهای (الف) تا (هـ) منوط به فراهم شدن امکانات فنی مورد نیاز است و تا زمان تحقق این امر، قیمت تسویه روزانه برابر با میانگین معاملات کل همان روز می‌باشد.

تبصره ۲: چنانچه قیمت تسویه روزانه محاسبه شده به روش نظری، در دامنه نوسان مجاز آن روز معاملاتی قرار نداشته باشد، قیمت محاسبه شده به نزدیک ترین عدد دامنه نوسان مجاز همان روز معاملاتی گرد می‌شود.

فصل ششم: تعیین و تعدیل قرارداد آتی

ماده ۳۱) توقف و بازگشایی نماد معاملاتی قراردادهای آتی حسب مورد، به طور همزمان با توقف و بازگشایی نماد دارایی پایه در بازار نقد و به یک روش انجام می‌شود. در صورتی که دارایی پایه قرارداد آتی، سید باشد، نماد معاملاتی قرارداد آتی متوقف نمی‌شود.

ماده ۳۲) چنانچه دارایی پایه از نوع سید باشد، ترکیب اوراق بهادار موجود در سید پایه، همانند ترکیب اوراق بهادار موجود در سید مرجع است. تعداد هر ورقه بهادار در سید پایه در زمان تعریف قرارداد آتی، به شرح زیر محاسبه می‌شود:

$$\text{تعداد اوراق بهادار آن ناشر در سید مرجع} \times \frac{\text{ارزش سید پایه در بازار نقد}}{\text{ارزش سید مرجع}} = \text{تعداد اوراق بهادار هر یک از ناشران موجود در سید پایه}$$

ماده ۳۳) اقداماتی که منجر به تعدیل قرارداد آتی می‌شوند، به شرح زیر است:

۱- افزایش سرمایه:

(الف) چنانچه دارایی پایه موضوع قرارداد، سهام یکی از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس باشد، آخرین قیمت تسویه روزانه و اندازه قرارداد به صورت زیر تعدیل می‌شود:

$$\frac{\text{آخرین قیمت تسویه روزانه تعدیل شده قرارداد آتی}}{\text{آخرین قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی}} = \frac{\text{قیمت نظری سهم پایه بعد از اقدام شرکتی}}{\text{قیمت پایانی سهم پایه در آخرین روز قبل از مؤثر شدن اقدام شرکتی}}$$

$$\frac{\text{آخرین قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی}}{\text{آخرین قیمت تسویه روزانه تعدیل شده قرارداد آتی}} \times \text{اندازه قرارداد آتی} = \text{اندازه تعدیل شده قرارداد آتی}$$

ب) چنانچه دارایی پایه موضوع قرارداد، سبد سهام باشد، در صورت افزایش سرمایه هر یک از ناشران سهام موجود در سبد مرجع، تعداد هر یک از سهام موجود در سبد پایه به صورت زیر تعدیل و محاسبه می‌شود:

تعداد سهام هر یک از شرکت‌ها پس از اقدام شرکتی هر کدام از ناشران موجود در سبد پایه

$$= \frac{\text{ارزش سبد پایه در بازار نقد پیش از اقدام شرکتی}}{\text{ارزش سبد مرجع پس از اقدام شرکتی}} \times \text{تعداد سهام آن شرکت در سبد مرجع پس از اقدام شرکتی}$$

۲- سود نقدی:

الف) چنانچه دارایی پایه موضوع قرارداد، سهام یکی از شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس باشد، آخرین قیمت تسویه روزانه به صورت زیر تعدیل می‌شود:

سود تقسیمی مصوب مجمع - آخرین قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی = آخرین قیمت تسویه روزانه تعدیل شده قرارداد آتی

ب) چنانچه دارایی پایه موضوع قرارداد، سبد سهام باشد، در صورت تصویب سود نقدی هر یک از ناشران سهام موجود در سبد مرجع، تعداد هر یک از سهام موجود در سبد پایه به صورت زیر تعدیل و محاسبه می‌شود:

تعداد سهام هر یک از شرکت‌ها پس از اقدام شرکتی هر کدام از ناشران موجود در سبد پایه

$$= \frac{\text{ارزش سبد پایه در بازار نقد پیش از اقدام شرکتی}}{\text{ارزش سبد مرجع پس از اقدام شرکتی}} \times \text{تعداد سهام آن شرکت در سبد مرجع پس از اقدام شرکتی}$$

۳- چنانچه دارایی پایه موضوع قرارداد، سبد سهام باشد، در صورتی که سهام موجود در سبد مرجع، بر اساس تعداد سهام شناور آزاد هر ناشر تعیین شده باشد، پس از تعدیل میزان سهام شناور آزاد هر یک از ناشران موجود در سبد مرجع، تعداد سهام آن ناشر در سبد پایه، به شرح زیر تغییر می‌کند:

تعداد سهام هر یک از شرکت‌ها پس از تعدیل سهام شناور آزاد هر یک از ناشران موجود در سبد پایه

$$= \frac{\text{ارزش سبد پایه در بازار نقد پیش از تعدیل سهام شناور آزاد}}{\text{ارزش سبد مرجع پس از تعدیل سهام شناور آزاد}} \times \text{تعداد سهام آن شرکت در سبد مرجع پس از تعدیل سهام شناور آزاد}$$

۴- در صورت تغییر ترکیب اوراق بهادار موجود در سبد مرجع به دلیل ورود اوراق بهادار جدید به این سبد یا خروج اوراق بهادار موجود از آن، سبد پایه به شرح زیر تغییر می‌کند:

تعداد اوراق بهادار هر یک از ناشران موجود در سبد پایه پس از تغییر ترکیب سبد مرجع

$$\text{تعداد اوراق بهادار آن ناشر در سبد مرجع} \times \frac{\text{ارزش سبد پایه در بازار نقد پیش از تغییر ترکیب سبد مرجع}}{\text{ارزش سبد مرجع پس از تغییر ترکیب سبد مرجع}} =$$

تبصره: در صورتی که قرارداد آتی مبتنی بر سبد پایه بدون سود تقسیمی باشد، در صورت تقسیم سود توسط هر یک از ناشران موضوع بند (۱-ب) این ماده، قرارداد آتی تعدیل نمی‌شود.

ماده ۳۴) زمان انجام تعدیل تعداد سهام موضوع ماده ۳۳ بر اساس رویه‌ی تعیین ترکیب و بازنگری سبد مرجع که توسط بورس تأیید و اطلاع‌رسانی شده‌است، تعیین می‌شود. در صورتی که این تعدیل پیش از بازگشایی سهامی که اقدام شرکتی داشته، انجام شود، در تعیین ارزش سبد مرجع، از قیمت پایانی برای سهامی که نماد آن باز است و از قیمت تعدیل شده‌ی پایانی برای سهامی که نماد آن بسته است، استفاده می‌شود.

فصل هفتم: تسویه نهایی

ماده ۳۵) چنانچه دارایی پایه قرارداد آتی از نوع سبد باشد، بورس موظف است یک روز کاری پیش از زمان تعیین اولویت نوع تسویه، ترکیب سبد پایه را اعلام کرده و نیز تمامی تعدیلات احتمالی پس از آن تا آخرین روز معاملاتی را به محض وقوع منتشر کند.

ماده ۳۶) تسویه قرارداد آتی به دو روش نقدی یا فیزیکی می‌باشد.

تبصره ۱: در تسویه نقدی، قیمت مبنای دارایی پایه در زمان تسویه نقدی، ملاک تسویه است.

تبصره ۲: اگر به هر دلیلی از جمله عدم تأیید بخشی از معاملات، قیمت مبنای دارایی پایه در بازار نقد یا قیمت تسویه روزانه در بازار مشتقه تغییر کند، تسویه نهایی بر اساس قیمت‌های تغییر یافته انجام می‌شود.

تبصره ۳: در تسویه نقدی، اتاق پایاپای وجه مربوطه را حسب مورد، از حساب کارگزار دارندگان موقعیت باز خرید یا فروش به حساب کارگزار طرف مقابل منظور می‌کند.

تبصره ۴: در تسویه نقدی حسب اعلام در مشخصات قرارداد، امکان تسویه قرارداد آتی به کسری از اندازه قرارداد وجود دارد.

ماده ۳۷) تمامی دارندگان موقعیت باز اعم از خرید و فروش در صورت تمایل می‌توانند در زمان تعیین اولویت نوع تسویه و در مهلت مقرر در مشخصات قرارداد، اولویت خود برای تسویه فیزیکی یا تسویه نقدی را به کارگزار مربوطه اعلام کنند.

تبصره ۱: اعلام موافقت با تسویه نقدی، دال بر اجرای نهایی نوع تسویه انتخاب شده نمی‌باشد.

تبصره ۲: در صورت عدم اعلام نوع تسویه توسط مشتری، نوع تسویه توسط شرکت سپرده‌گذاری به صورت نقدی تعیین می‌شود.

تبصره ۳: در تسویه نقدی حسب اعلام در مشخصات قرارداد، دارندگان موقعیت باز در صورت تمایل می‌توانند موافقت خود را با تسویه به کسری از اندازه قرارداد اعلام نمایند.

تبصره ۴: اگر پس از ارائه درخواست تسویه نقدی، فقط امکان تسویه تعدادی از قراردادهای یک مشتری به صورت نقدی وجود داشته باشد، تسویه براساس همان تعداد قرارداد انجام می‌شود.

ماده ۳۸) کارگزار باید در زمان تسویه نقدی و در مهلت تعیین شده در مشخصات قرارداد، موارد زیر را به تفکیک مشتری در هر نماد معاملاتی و برای تمامی موقعیت‌های باز (اعم از خرید و فروش) به اتاق پایاپای اعلام کند:

(۱) اعلام تعداد موقعیت‌های باز برای تسویه نقدی؛

(۲) اعلام موافقت با تسویه نقدی به کسری از اندازه قرارداد، حسب اعلام در مشخصات قرارداد.

تبصره ۱: اعلام کارگزار مبنای تخصیص وجوه موجود در حساب کارگزار به تفکیک مشتری است.

تبصره ۲: در زمان تسویه نقدی، آن دسته از قراردادهای آتی قابل تسویه نقدی می‌باشند که دارندگان آنها حسب مورد، ارزش مابه‌التفاوت آخرین قیمت تسویه روزانه اعلامی و قیمت مبنای دارایی پایه به علاوه هزینه‌های تسویه نهایی را تأمین کرده باشند.

ماده ۳۹) اتاق پایاپای پس از پایان مهلت اعلام نوع تسویه در زمان تسویه نقدی و مطابق با زمان‌بندی فرآیند تسویه نهایی اعلامی در مشخصات قرارداد، اقدامات زیر را انجام می‌دهد:

الف) تطبیق تعداد موقعیت‌های درخواست شده برای تسویه نقدی با موقعیت‌های باز مشتری در هر نماد معاملاتی در زمان تسویه نقدی؛

ب) تطبیق دارندگان موقعیت باز خرید موافق با تسویه نقدی با دارندگان موقعیت باز فروش موافق با تسویه نقدی بر اساس روش تخصیص اعلامی در مشخصات قرارداد؛

ج) تسویه نقدی قراردادهای آتی تخصیص یافته مطابق با زمان‌بندی فرآیند تسویه نهایی اعلامی در مشخصات قرارداد؛

د) اعلام فهرست نهایی موقعیت‌های تسویه شده به صورت نقدی، به تفکیک مشتری در هر نماد معاملاتی به کارگزار، مطابق با زمان‌بندی فرآیند تسویه نهایی اعلامی در مشخصات قرارداد.

تبصره ۱: آن دسته از موقعیت‌های باز با اولویت تسویه نقدی که امکان تسویه نقدی ندارند، مشمول تسویه فیزیکی می‌شوند.

تبصره ۲: موقعیت‌های باز جدید اخذ شده پس از زمان تعیین اولویت نوع تسویه، مشمول تسویه فیزیکی می‌شوند.

ماده ۴۰) طرفین قراردادهای آتی که مشمول تسویه فیزیکی شده‌اند، پس از آخرین روز معاملاتی و مطابق با زمان‌بندی فرآیند تسویه نهایی اعلامی در مشخصات قرارداد، باید نسبت به انجام تسویه فیزیکی اقدام کنند.

تبصره ۱: انجام فرآیند تسویه فیزیکی قرارداد آتی برای دارنده موقعیت باز خرید، مستلزم تأمین ارزش بازار قرارداد آتی به علاوه هزینه‌های تسویه نهایی و انجام فرآیند تسویه فیزیکی قرارداد آتی برای دارنده موقعیت باز فروش، مستلزم وجود

دارایی پایه متناسب با موقعیت‌های باز در کد مالکیت دارنده موقعیت باز فروش به‌علاوه هزینه‌های تسویه نهایی، در زمان مشخص‌شده در مشخصات قرارداد می‌باشد.

تبصره ۲: اوراق بهادار مسدود، توثیق یا توقیف‌شده، شامل موضوع این ماده نمی‌گردد. سایر موارد حسب تشخیص سازمان اعلام می‌شود.

تبصره ۳: چنانچه دارایی پایه موضوع قرارداد آتی از نوع سبد باشد، اگر تمام یا بخشی از اوراق بهادار موجود در سبد پایه تعهدشده در کد معاملاتی فروشنده وجود نداشته باشد، قرارداد آتی بر حسب قیمت تسویه روزانه آخرین روز معاملاتی، تسویه نقدی می‌شود و کارگزار متناسب با موقعیت‌های باز فروشی که طبق این تبصره تسویه نقدی شده‌است، مشمول خسارت‌های مقرر در مشخصات قرارداد آتی می‌شود.

ماده (۴۱) اتاق پایاپای در زمان تسویه فیزیکی و بر اساس روش تخصیص اعلامی در مشخصات قرارداد، فرآیند تسویه فیزیکی را بین موقعیت‌های باز خریدی که ارزش بازار قرارداد آتی آن‌ها پرداخت شده‌است و موقعیت‌های باز فروشی که دارایی پایه موضوع قرارداد آتی در کد معاملاتی فروشنده وجود دارد، انجام می‌دهد. بر این اساس اتاق پایاپای، دارایی پایه را به کد مالکیت دارنده موقعیت باز خرید منتقل کرده و وجوه متناظر آن را از حساب کارگزار دارنده موقعیت باز خرید، کسر و به حساب کارگزار دارنده موقعیت باز فروش منظور می‌کند.

تبصره ۱: قراردادهای آتی‌ای که قابل تسویه فیزیکی نمی‌باشند، نکول در ایفای تعهدات محسوب شده و بر اساس قیمت مبنای دارایی پایه در زمان تسویه فیزیکی، تسویه نقدی می‌شوند. کارگزار متناسب با موقعیت‌های باز مشتریان خود که تسویه نقدی شده‌است، مشمول خسارت‌های مقرر در مشخصات قرارداد می‌شود.

تبصره ۲: در صورت عدم ایفای تعهدات دارندگان موقعیت باز در تسویه نهایی، خسارات مربوطه از وجوه مشتری نزد کارگزار کسر شده و در صورت عدم کفایت این وجوه، جبران مابه‌التفاوت بر عهده کارگزار می‌باشد.

تبصره ۳: چنانچه دارایی پایه قرارداد آتی از نوع سبد باشد، در صورتی که در فرآیند تسویه فیزیکی تعداد هر یک از اوراق بهادار موجود در سبد پایه شامل جزء اعشاری باشد، جزء اعشاری به صورت نقدی تسویه می‌شود. در اطلاع‌رسانی عمومی، تعداد اوراق بهادار موجود در سبد پایه رو به پایین گرد می‌شود.

ماده (۴۲) در صورت توقف نماد معاملاتی دارایی پایه در زمان تسویه نقدی یا تسویه فیزیکی، تسویه نهایی قرارداد آتی به روش زیر صورت می‌گیرد:

الف) در زمان تسویه نقدی، بر اساس آخرین قیمت تسویه روزانه، تسویه نقدی می‌شود؛

ب) در زمان تسویه فیزیکی، برای قراردادهای آتی‌ای که دارندگان موقعیت باز خرید، ارزش بازار آن قراردادهای را تأمین نموده و دارندگان موقعیت باز فروش نیز دارایی پایه موضوع قرارداد را در کد مالکیتی خود دارا باشند، بر اساس روش تخصیص اعلامی در مشخصات قرارداد، تسویه به صورت فیزیکی انجام شده و مابقی موقعیت‌های تخصیص‌یافته بر اساس آخرین قیمت مبنای دارایی پایه در زمان تسویه فیزیکی، تسویه نقدی می‌شود.

تبصره ۱: چنانچه دارایی پایه قرارداد آتی از نوع سبد سهام باشد، اگر حداقل نماد یکی از سهام موجود در سبد پایه تا پایان جلسه معاملات آخرین روز معاملاتی، متوقف باشد، قرارداد آتی بر اساس آخرین قیمت پایانی در بازار نقد، تسویه نقدی می‌شود.

تبصره ۲: چنانچه دارایی پایه قرارداد آتی از نوع سبد سهام باشد، در صورتی که اثر اقدام شرکتی بر روی سهامی که نماد آن‌ها متوقف است لحاظ شود، طبق بند (۱-ب) ماده ۳۳، تعدیلات لازم بر روی سبد پایه اعمال می‌شود و تسویه نقدی قرارداد موضوع این ماده نیز بر اساس قیمت تعدیل‌شده‌ی پایانی صورت می‌گیرد.

ماده ۴۳) در صورتی که پس از تسویه فیزیکی، میزان مالکیت دارنده دارایی پایه از سقف‌های مجاز تعیین‌شده در آن دارایی پایه بیشتر گردد، دارنده موظف به عرضه مازاد ایجادشده به علت تسویه فیزیکی، در مهلت تعیین‌شده توسط بورس می‌باشد.

فصل هشتم: محاسبات وجوه تضمین

ماده ۴۴) وجه تضمین اولیه دریافتی به ازای هر قرارداد توسط کارگزار از مشتری اعم از خریدار و فروشنده به صورت زیر محاسبه می‌شود:

ردیف	نوع موقعیت	وجه تضمین اولیه به ازای هر قرارداد
۱	خرید	A درصد از ارزش معامله قرارداد آتی که به صورت زیر محاسبه می‌شود: (اندازه قرارداد ضربدر قیمت خرید قرارداد آتی) $A \times$
۲	فروش	A درصد از ارزش معامله قرارداد آتی که به صورت زیر محاسبه می‌شود: (اندازه قرارداد ضربدر قیمت فروش قرارداد آتی) $A \times$

تبصره: در مواردی که اتخاذ موقعیت باز جدید منجر به بستن موقعیت باز قبلی شود، وجه تضمین اولیه نیاز ندارد.

ماده ۴۵) وجه تضمین لازم دریافتی به ازای هر قرارداد توسط کارگزار از مشتری اعم از خریدار و فروشنده به صورت زیر محاسبه می‌شود:

ردیف	نوع موقعیت	وجه تضمین لازم به ازای هر قرارداد
۱	خرید	B درصد از ارزش بازار قرارداد آتی که به صورت زیر محاسبه می‌شود: (اندازه قرارداد ضربدر قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی) $B \times$
۲	فروش	B درصد از ارزش بازار قرارداد آتی که به صورت زیر محاسبه می‌شود: (اندازه قرارداد ضربدر قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی) $B \times$

تبصره: مبنای محاسبه وجه تضمین لازم مشتری در پایان معاملات روزانه، خالص موقعیت‌های معاملاتی وی در هر نماد معاملاتی است.

ماده ۴۶) اتاق پایاپای، درصدهای A و B ذکرشده در این فصل را به همراه نسبت حداقل وجه تضمین و ضریب گرد کردن تعیین می‌کند.

تبصره: مقدار نهایی وجه تضمین اولیه و لازم مورد نیاز به روش تعیین شده توسط اتاق پایاپای، گرد می‌شود.

ماده ۴۷) در صورت فراهم آمدن امکانات فنی، محاسبه تضامین به سایر روش‌های مورد تأیید اتاق پایاپای، امکان‌پذیر است.

فصل نهم: سایر موارد

ماده ۴۸) دارندگان اطلاعات نهانی دارایی پایه موضوع قرارداد آتی، کلیه تکالیفی را که طبق قانون و مقررات در خصوص آن دارایی پایه دارند، در مورد معاملات قرارداد آتی آن نیز خواهند داشت.

ماده ۴۹) در صورت نقض هر یک از مفاد این دستورالعمل توسط اشخاص ذی‌ربط، بورس موظف است بر اساس مقررات مربوطه به تخلفات آن‌ها رسیدگی یا حسب مورد مراتب را به مرجع ذی‌صلاح گزارش کند.

این دستورالعمل مشتمل بر ۴۹ ماده و ۴۳ تبصره است که در تاریخ ۱۳۹۶/۱۲/۱۶ به تصویب هیئت‌مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار رسید.